

بازتاب سبک زندگی دینی در سریال‌های خانوادگی ماه رمضان (مطالعه موردی: شبکه‌های ۱، ۲ و ۳)

علی محمد موحدی متین^۱ / سیدمحمد دادگران^۲ / محمدرضا رسولی^۳

تاریخ دریافت مقاله: خرداد ۱۴۰۲ تاریخ پذیرش نهایی: مرداد ۱۴۰۲

چکیده

مطالعه حاضر با هدف شناسایی نحوه بازتاب سبک زندگی دینی در سریال‌های خانوادگی ماه رمضان و با یک رویکرد ترکیبی انجام شده است. جامعه آماری در بخش کیفی شامل صاحب‌نظران و کارشناسان حوزه سبک زندگی و رسانه شامل اساتید دانشگاه، حوزه، مدیران و مسئولان رسانه ملی می‌باشد و در بخش کمی نیز جامعه آماری شامل کلیه سریال‌های پخش شده در ماه رمضان سال ۱۳۹۷ از شبکه‌های یک، دو و سه است. یافته‌های کیفی پژوهش مبین آن است که نوع پوشش، دین باوری، ارتباطات اخلاقی اسلامی، خویشتن داری، کمک به دیگران، توجه به ارزش‌های اقتصادی همراه با گذشت و کمک به دیگران، بخشش، صداقت، تعاون، آثار اعمال، توسل به ائمه، توکل به خدا، امید، خانواده، صله رحم، تکریم ایتمام، تقواگرایی، اعتدال و میانه‌روی، پایبندی به ارزش‌های اخلاقی مؤلفه‌هایی از سبک زندگی دینی هستند که در سریال‌های خانوادگی ماه رمضان سیمای جمهوری اسلامی بیش‌تر مورد توجه قرار گرفته‌اند. یافته‌های کمی نیز نشان داد که لباس و پوشش، خوردن و آشامیدن، مسکن و امکانات زندگی و خواب و بیداری بالاترین درصد فراوانی را در میان مؤلفه‌های تعامل انسان با خود در سبک زندگی دینی دارا می‌باشند.

واژگان کلیدی: تلویزیون، رسانه ملی، سبک زندگی، سریال‌های خانوادگی، ماه رمضان.

۱- دانشجوی دکتری فرهنگ و ارتباطات، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

۲- دانشیار، گروه علوم ارتباطات، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران، (نویسنده مسئول)، پست الکترونیک: mohammad_dadgaran@yahoo.com

۳- دانشیار، گروه علوم ارتباطات، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

مقدمه

در عصر ارتباطات و فناوری، تلویزیون به منزله رسانه‌ای فراگیر در اجتماع، توانمندی گسترده‌ای دارد. این رسانه می‌تواند زمینه‌سازی مناسبی برای تقویت یا تضعیف ارزش‌های مخاطبین فراهم آورد. همچنین وسایل ارتباط جمعی، موجب نزدیکی سلیقه‌ها، خواسته‌ها، انتظارات تمامی ساکنان یک جامعه شده و جوامع را از عصر محدوده‌های جدا خارج می‌گردانند. ورود وسایل ارتباط جمعی به جامعه، خرده فرهنگ‌ها و فرهنگ‌های خاص و مجزا را ناپدید کرده و به نوعی تشابه میان تمامی ساکنان یک جامعه به وجود می‌آورد. به طوری که مردم آن جامعه از سبک زندگی، علایق و خواسته‌هایی که رسانه‌های جمعی ارائه می‌دهند، پیروی می‌کنند. (فتحی و همکاران، ۱۴۰۱)

بسیاری از اندیشمندان، وسایل ارتباط جمعی را محور شکل‌دهی به‌اندیشه می‌دانند. در این راستا، بر اساس بررسی‌های انجام شده تلویزیون و ماهواره در رأس رسانه‌های جمعی، بر شیوه‌های زندگی و سلیقه‌های عموم مردم جامعه تأثیر می‌گذارند. این اثرگذاری نیز به دلیل استفاده اغلب مردم از آن‌هاست که حساسیت و همچنین کارایی آن‌ها را بیش‌تر می‌کند. طی چند دهه گذشته رسانه‌های جمعی بینندگان زیادی را به سوی خود جذب کرده‌اند. خصوصاً این که در چند سال اخیر به دلیل ماهیت دیجیتالی شدن رسانه‌ها و افزایش تعداد کانال‌های ماهواره‌ای و تلویزیونی، بر تعداد بینندگان آن‌ها و مدت زمانی که صرف تماشای برنامه‌های رسانه‌ای می‌شود، افزوده شده است. با این اوصاف، موضوع سبک زندگی خواه ناخواه با آن‌ها پیوند تنگاتنگ پیدا کرده است. (تته و همکاران، ۲۰۲۳)

سبک زندگی دینی به عنوان مهم‌ترین دستاورد یک حکومت دینی است و انتظار می‌رود بعد از استقرار نظام سیاسی مطلوب خود، به تشکیل و تثبیت این نوع نگاه به زندگی بپردازد. بدان معنا که یک نظام سیاسی مبتنی بر نگاه دینی موفق به ایجاد و نهادینه کردن نوعی از زندگی در جامعه باشد که برخاسته از متن دین از یک سو و امکان زیست در جهانی که آینده از ایسم‌هایی که هر کدام مدعی نوعی از زندگی هستند، از دیگر سو باشد. شیوه‌ای از زندگی که میانی خود را از متون دین استخراج کرده و توانایی تطبیق موضوعات روز با اصول خود (قدرت اجتهاد) را داشته باشد. (خرمیان و همکاران، ۱۴۰۱)

در ماه رمضان هر خانواده ایرانی پس از فراغت از کار روزانه پای تلویزیون می‌نشیند تا خستگی فکری و جسمانی را از تن به در کند. در میان برنامه‌های تلویزیون، سریال‌ها، به ویژه از نوع ایرانی آن مهم‌ترین برنامه تفریحی - سرگرمی است که بعضاً بینندگان زیادی را به خود جذب می‌کنند. بسیاری از خانواده‌ها هر شب بخشی از وقت خود را به دیدن سریال‌هایی که غالباً تولیدات داخلی

هستند - می‌گذرانند و ماجرای داستانی شب گذشته را دنبال می‌کنند. اما این تمام ماجرا نیست، تلویزیون علاوه بر کارکرد تفریحی و سرگرمی که دارد به طور غیر مستقیم به آموزش نیز می‌پردازد بدون اینکه با مقاومت مخاطب مواجه شود. مثلاً موسیقی، مکالمات، لباس، حرکات، صحنه، چیدمان دکور، استفاده هنرمندانه از نمادها و ... به انتقال ارزش‌ها باورها و در نهایت می‌تواند به ترویج نوعی سبک زندگی منتهی شود. تلویزیون این ظرفیت را دارد تا با تولید سریال‌هایی که رنگ و بوی زندگی دینی دارند در برابر سبک‌های زندگی‌ای که تلاش در شکستن هنجارهای مستحکم این مرز و بوم دارند ایفای نقش و مسئولیت کند. معمولاً ماه‌های مبارک رمضان به خاطر ویژگی معنوی آن از یک سو و روزه داری مردم و آمادگی بیش‌تر آنان برای پذیرش آموزه‌های دینی فرصت مناسبی برای به تصویر کشیدن سبک زندگی دینی در قالب‌های داستانی جذاب می‌باشد. با توجه به اهمیت اشاعه سبک زندگی دینی در میان اعضای جامعه از طریق تبلور آن در برنامه‌های رسانه ملی، تحقیق پیش رو تلاش نموده است تا مؤلفه‌های سبک زندگی دینی را با مبنا قرار دادن کتاب مفاتیح‌الحیات آیت‌اله جوادی آملی در سریال‌های خانوادگی ماه رمضان سیمای جمهوری اسلامی ایران مورد بررسی قرار دهد. در واقع پرسش اصلی پژوهش حاضر آن است که نحوه بازتاب مؤلفه‌های سبک زندگی دینی در سریال‌های خانوادگی ماه رمضان به چه صورت بوده است و تا چه حد مؤلفه‌های ارائه شده منطبق بر شاخص‌های سبک زندگی دینی بوده است؟

پیشینه پژوهش

(مانی فر و پیرزاده، ۱۳۹۶) به بررسی مقایسه‌ای میزان تأثیر رادیو و تلویزیون بر سبک زندگی دینی در شهرهای مشهد و نیشابور پرداختند. این پژوهش، مطالعه‌ای ناظر بر اثرگذاری برنامه‌های صداوسیما جمهوری اسلامی ایران بر سبک زندگی دینی در دو گروه ۳۰ نفره از ساکنان شهرستان‌های مشهد و نیشابور می‌باشد که هدف آن بررسی توان ترویج سبک زندگی دینی توسط رسانه ملی است. براساس نتایج حاصل از آنالیز واریانس و تفاوت میانگین، تمایز فاحشی بین مردان و زنان از این جهت وجود ندارد؛ همچنین در افراد تحصیل کرده میزان اثرپذیری از رسانه در موضوع سبک زندگی دینی پایین‌تر از افراد با سطح تحصیلات پایین‌تر می‌باشد. در نهایت مقایسه‌ای میان میزان مؤثر بودن برنامه‌های رسانه ملی در کلان شهر مشهد و شهرستان نیشابور انجام گرفت؛ که بیان‌گر آنست که در شهرستان نیشابور، مخاطب رسانه، اثرپذیری بالاتری نشان می‌دهد. همچنین، (منتظر قائم و سلیمانیان، ۱۳۹۸) به بازنمایی سبک زندگی در سریال‌های خانوادگی پربیننده تلویزیون در دهه

دینی در سبک زندگی امام سجاد (ع) مبادرت نمودند. یافته‌ها و نتایج پژوهشی نشان می‌دهد که روش تربیت دینی در سیره معصومین (ع)، به ویژه امام سجاد (ع) در اسلام دارای اهمیت است که با تأثیرپذیری و الگوبرداری از آن، موجبات سلامت و پایداری خانواده، جامعه و حفظ ارزش‌های اسلامی فراهم می‌گردد.

علاوه بر این، (کلهر و نصیری، ۱۴۰۱) به مطالعه چگونگی تقویت آموزه‌های دینی دانش آموزان جهت پیشگیری از رفتارهای پرخطر با رویکرد سبک زندگی اسلامی پرداختند. نتایج به دست آمده بیانگر آن است که کسانی که رابطه معنوی خود را با خداوند تقویت کرده و عزت نفس و کرامت انسانی را ارزش نهاده‌اند از سلامت روانی بالاتری برخوردار بوده و در کنترل خشم و هیجانات خود عملکرد بهتری داشته‌اند و گرایش کم‌تری به رفتارهای پرخطر داشته‌اند.

همچنین، (فتحی و همکاران، ۱۴۰۱) به بررسی تأثیر مصرف سریال‌های شبکه نمایش خانگی بر سبک زندگی دینی با نقش میانجی جوعاطفی خانواده مبادرت نمودند. نتایج نشان داد که مصرف سریال‌های شبکه نمایش خانگی با نقش میانجی جوعاطفی خانواده بر سبک زندگی دینی تأثیر می‌گذارد. بدین ترتیب که افزایش میزان مصرف سریال‌های شبکه نمایش خانگی با نقش میانجی جوعاطفی خانواده بر سبک زندگی دینی تأثیر می‌گذارد.

چارچوب نظری تحقیق

سبک زندگی: در ادبیات جامعه‌شناسی، از مفهوم «سبک زندگی» دو برداشت و دو گونه مفهوم‌سازی متفاوت به عمل آمده است. در فرمول‌بندی نخست - که سابقه آن به دهه ۱۹۲۰ باز می‌گردد - سبک زندگی، معرف ثروت و موقعیت اجتماعی افراد و غالباً به عنوان شاخصی برای تعیین طبقه‌ی اجتماعی به کار رفته است. در فرمول‌بندی دوم، سبک زندگی نه راهی برای تعیین طبقه اجتماعی، بلکه شکل اجتماعی نوینی دانسته می‌شود که تنها در متن تغییرات فرهنگی مدرنیته و رشد فرهنگ مصرف‌گرایی معنا می‌یابد. در این معنا سبک زندگی راهی است برای تعریف ارزش‌ها و نگرش‌ها و رفتارهای افراد که اهمیت آن برای تحلیل‌های اجتماعی روز به روز افزایش می‌یابد. اهمیت و رواج فزاینده سبک زندگی در علوم اجتماعی، ظاهراً ناشی از این واقعیت است که سنخ‌شناسی‌های موجود نمی‌توانند تنوع و گوناگونی دنیای اجتماعی را توضیح دهند. (گیدنز، ۲۰۲۰)

از نظر (بوردیو) سبک زندگی شامل اعمال طبقه‌بندی شده و طبقه‌بندی کننده‌ی فرد در عرصه‌هایی چون تقسیم ساعات شبانه‌روز، نوع تفریحات و ورزش، شیوه‌های معاشرت، اثاثیه و خانه، آداب سخن گفتن و راه رفتن است. در واقع عینیت یافته و تجسم‌یافته‌ی ترجیحات افراد است. سبک‌های زندگی، شیوه‌های

هفتاد با تأکید بر سریال پدرسالار مبادرت نمود. نتایج نشان‌دهنده آن است که این سریال تلفیق سبک زندگی سنتی و نوگرا را برای جامعه-ایرانی تجویز می‌کند. این تلفیق شامل دارایی‌ها، ارزش‌ها، نگرش‌ها و الگوی روابط انسانی می‌شود. تأکید بر شکاف نسلی، نقد سبک زندگی سنتی مردسالار نسل قدیم و عدم دخالت دادن مذهب در تقابل سبک زندگی ازجمله معانی مرجح این سریال است.

علاوه بر این، (حسینیان و همکاران، ۱۴۰۰) به بررسی تقابل فرهنگی و دینی محتوای برنامه‌های غذایی ماهواره‌ای با اصول سبک زندگی تغذیه‌ای ایرانی - اسلامی پرداختند. یافته‌ها نشان داد محتوای ارائه شده در برنامه‌های غذایی ماهواره‌ای در تقابل و مغایرت با اصول سبک زندگی ایرانی - اسلامی است. از موارد یافت شده می‌توان به "حذف، مخالفت یا بی‌اعتنایی به مفاهیم مذهبی"، "تغذیه ناسالم"، "سرو غیر ایرانی غذا"، "اسراف"، "تجمل‌گرایی"، "لذت‌گرایی" و "فرهنگ فردگرایی" اشاره داشت.

علاوه بر این، (خسروی‌ان چترودی و جدیدی محمدآبادی، ۱۴۰۱) به بررسی نقش تربیت اسلامی بر سبک زندگی سالم با تأکید بر دیدگاه مقام معظم رهبری پرداختند. نتایج بیانگر آن است که مؤلفه‌های تأثیرگذار در سبک زندگی اسلامی، از دیدگاه مقام معظم رهبری در پنج حوزه فکر و اندیشه، خلیات فردی، خانواده، خلیات اجتماعی و کسب‌وکار دسته‌بندی می‌شود. همچنین بر اساس یافته‌ها، خانواده و محیط تربیتی شخص بر تربیت و سبک زندگی او تأثیر مهمی دارد. همچنین، (علی‌زاده، ۱۴۰۱) به مطالعه شاخص‌های تربیت پویا در پرتو سبک زندگی اسلامی مبادرت نمود. در این مقاله نویسنده با روش کتابخانه‌ای و رویکرد توصیفی - تفسیری به این نتیجه رسید که شاخص‌های تربیت پویا در دین اسلام را می‌توان تحت سه مؤلفه فرایندهای ذهنی با شاخص عقلانیت و معرفت، مؤلفه رفتار با شاخص عبادت و عمل‌گرایی و مؤلفه تمایلات با شاخص محبت و ولایت دسته‌بندی کرد که به شدت با همدیگر مرتبط هستند.

علاوه بر این، (فخرائی و شکی، ۱۴۰۱) به بررسی سبک زندگی دینی و معنوی مبتنی بر اندیشه‌های مقام معظم رهبری پرداختند. از یافته‌های این پژوهش می‌توان به معرفی گفتمان سبک زندگی اسلامی از منظر رهبر انقلاب اسلامی و مشخص نمودن دال‌های گفتمان سبک زندگی دینی و اسلامی از منظر ایشان اشاره کرد که عبارت‌اند از: دال مرکزی: منش اسلامی؛ دال‌های برتر: معنویت، الگو داشتن، عقلانیت و حفظ مناسک و دال‌های فرعی: رفتارهای فردی، رفتار خانوادگی، مد و نوگرایی، علم‌گرایی، هنر و مصرف‌گرایی. همچنین این مفاهیم و مؤلفه‌ها در سبک زندگی دینی (اسلامی) و غربی با یکدیگر مقایسه شده است.

همچنین، (خرمیان و همکاران، ۱۴۰۱) به بررسی الگوی تربیت

مسیری، جامعه طبقاتی به جامعه توده‌ای تبدیل می‌شود؛ جامعه‌ای که در آن خود، به کالایی^۱ تبدیل شده و فرد با کالاها هم‌نوا و منطبق می‌شود. نظریه‌های اجتماعی در رویکردهای اخیر، بیش‌تر به روش‌هایی توجه دارد که از رهگذر آن‌ها زبان مخصوص صور و سبک‌های منزلت به تصویب می‌رسد، زیرا در حال حاضر به تبعیت از ماکس وبر، تمایزی سنتی بین طبقه و منزلت وجود دارد که بیان‌گر توجه به تفاوت‌های اجتماعی ناشی از روش‌های مصرف به جای روش‌های تولید است. (کرایب، ۱۳۹۵: ۲۲۶)

سبک زندگی دینی: سبک زندگی از دیدگاه اسلام، به مجموعه‌ای از موضوعات مورد قبول اسلام در عرصه زندگی اشاره دارد که براساس آن، معیار رفتار ما باید مبتنی بر اسلام و آموزه‌های اسلامی باشد. خدا محوری و حاکمیت ارزش‌های اسلامی در زندگی از مهم‌ترین معیارهای سبک زندگی مورد تأیید اسلام است؛ در واقع، در این سبک زندگی، زندگی فردی و اجتماعی افراد باید مبتنی بر اسلام و رهنمودهای قرآنی باشد. اسلام با احکام جاودانه خود، سبکی آرمانی و در عین حال، واقع‌گرایانه را پیشنهاد نموده است که مبتنی بر نگرشی متعالی به هستی و انسان است و آدمی را موجودی مسئول و مختار می‌داند که سرنوشت او به دست خودش رقم می‌خورد. در این سبک زندگی، غایت آموزه‌های دینی رهایی از سبک زندگی غیر اسلامی و رسیدن به حیات طیبه می‌باشد که ایمان و عمل صالح، ملاک و معیار اساسی سبک زندگی اسلامی و دستیابی به حیات طیبه است. در این سبک از زندگی، انسان به طور طبیعی مدلی را که بیش‌ترین هماهنگی را برای دستیابی به قرب الهی داراست، در زندگی فردی و اجتماعی خود مطلوب می‌داند و تقرب به خدا و لقاء اله را هدف نهایی خود می‌بیند؛ از این رو، همه شئون زندگی خود را از نماز و عبادت تا کسب‌وکار، تحصیل، تفریح، معاشرت، بهداشت، خوراک، معماری، هنر، سخن گفتن، تولید، مصرف، آراستگی ظاهری و امثال آن را در مسیر این هدف قرار می‌دهد. (افشانی و همکاران، ۱۳۹۳: ۸۴)

نظام وارهِ فکری آیت‌اله جوادی آملی درباره سبک

زندگی: فرآیند سبک زندگی دینی و راهبردهای دینی و نیز مؤلفه‌های سبک زندگی دینی با توجه به رویکرد آیت‌اله جوادی در سه ساحت جهان‌دانی، جهان‌داری و جهان‌آرایی شکل می‌گیرد. ایشان با توجه به بنیان‌های معرفتی اسلام، شناخت جهان و قوانین حاکم بر آن را زمینه‌ساز شناخت خداوند برای مدیریت جامعه انسانی، در تمامی سطوح آن دانسته، جهان‌داری و شناخت مدیریت جهانی را مقدمه‌ای برای پیراستگی و آراستگی جهان بیرون و نهایتاً جهان بیرون می‌شمارند. در حقیقت همه این مراحل، اعم از جهان‌دانی،

مصرف عاملان اجتماعی‌ای است که دارای رتبه‌بندی‌های مختلفی از جهت شأن و مشروعیت اجتماعی‌اند. این شیوه‌های مصرفی بازتاب نظام اجتماعی سلسله‌مراتبی است؛ اما چنان که بورديو در کتاب تمایز بر حسب منطق دیالکتیکی نشان می‌دهد، مصرف صرفاً راهی برای نشان دادن تمایزات نیست، بلکه خود راهی برای ایجاد تمایزات نیز هست. (بیانی و سراج‌زاده، ۲۰۲۲)

زیمیل متمایز ساختن خود از دیگران - به واسطه مد - را محرک مصرف می‌داند وی کارکرد دو گانه ای برای مد قائل است در یک وجه، اعلام تمایل فرد برای متمایز شدن از دیگران و بیان هویت فردی و خواست فردیت است، اما وجه دیگر آن که جنبه طبقاتی دارد، سبب همبستگی گروهی و تقویت انسجام اجتماعی طبقاتی است. (لهمن، ۲۰۱۹)

مفهوم «طبقه» که برای مدتی طولانی اصل طلایی تبیین بود، به تدریج سودمندی و کارایی خود را از دست داده به گونه‌ای که یافتن روابط قطعی و مطمئن میان تحصیلات، مشاغل، درآمد و نگرش‌های افراد روز به روز دشوارتر می‌شود. برخی از نخبگان قدرت، فاقد مالکیت و یقه‌آبی‌ها مرفه‌تر از یقه سفیدان هستند. دیگر نمی‌توان خطوط تحرک اجتماعی و مقصد نهایی طبقاتی افراد را از خواستگاه طبقاتی آن‌ها پیش‌بینی کرد. منزلت شغلی، گاهی اختلاف زیادی با تحصیلات، درآمد و قدرت نشان می‌دهد. (گاتفردسن، ۲۰۲۱)

در یک کلام، دیگر نمی‌توان به کمک مفهوم طبقه، تصویری از جهان ترسیم کرد. در چنین وضعیتی، مفهوم سبک زندگی انعطاف‌پذیرتر است زیرا بر خلاف مفهوم طبقه، محتوا و منطق یا منشأ سبک‌های زندگی را از پیش تعیین نمی‌کند. سبک زندگی فقط حاکی از این است که برخی از پیشینه‌ها، فعالیت‌ها، درآمدها و نگرش‌ها با یکدیگر سازگارند و تحلیل‌گر اجتماعی می‌تواند طرحی از آن‌ها ترسیم کند. با توجه به این چرخش در جامعه‌شناسی امروز می‌توان نتیجه گرفت که مفهوم سبک زندگی بدیل یا جایگزینی برای مفهوم طبقه شده است. بررسی ماهیت و کارکرد منطقی این دو مفهوم می‌تواند مسایل و مضامین مندرج در این چرخش و جایگزینی را روشن‌تر سازد. (لوبوویسکی - ویکوک و همکاران، ۲۰۲۱)

در سالیان اخیر بدون سبک زندگی، یعنی بدون چهارچوب‌های مشخصی که شباهت‌ها و تفاوت‌ها را آشکار می‌سازد، افراد یک جامعه امکان برقراری ارتباطی معنادار و پایدار میان خود را نخواهند داشت. کلیدی‌ترین ویژگی این جامعه را باید در افزایش درجه انتخاب در مصرف کالا و خدمات به حساب آورد. در چنین جامعه‌ای، مصرف‌کننده به عنوان یک موجود اجتماعی در نظر گرفته می‌شود که با مصرف کالا در فرایند تعامل اجتماعی قرار می‌گیرد. در چنین

1. Commodity Self

سبک زیستن برای انسان در مقام هبوط به عرصه ناسوت دانست. انسان‌ها در این سفر، هر کدام حظی خاص را درک کرده، از قدرت ایمان خود بهره‌مند می‌شوند و چه بسا همه آنچه به یک نفر دادند را به دیگری ندهند؛ چونان که سلمان و اباذر هر دو در مقام «منا اهل البیت» وقوف داشتند؛ اما هر یک در جاتی از ایمان را طی کرده بودند. در اصل یازدهم به ضرورت توجه به حکمت نظری و عملی پرداخته و بود و نبود را که در حوزه جهان‌دانی است با باید‌ها و نبایدها در حوزه جهان‌داری تلفیق می‌نماید. اصل دوازدهم به بعضی از گزاره‌های هستی‌شناسی انسان مؤمن اشاره کرده، به این نکته توجه می‌دهد که خدا جهان را مسخر انسان قرار داد تا او جهان را با کمک علم اداره کند. این اصول هستی‌شناسانه به صورت غیر مستقیم بر سبک زندگی فرد مؤمن تأثیر دارد. اصل سیزدهم نگاه اساسی و ممیز هستی‌شناسی دینی بر هستی‌شناسی مادی است، همه دنیا و کائنات از حظ زندگی بهره‌مندند و دارای تعلق مخصوص به خویش نیز می‌باشند و این تنها انسان نیست که زنده است و از حق حیات بهره دارد. طبق اصل چهاردهم، سبک زندگی معنوی بر خلاف سبک زندگی مادی بر قناعت و تولید بنا شده است و مصرف‌زدگی هیچ نشانه شخصیتی برای انسان در حیات خدامحور نخواهد بود. در این سبک از حیات، انسان از وابستگی فکری، فرهنگی، سیاسی و اجتماعی می‌پرهیزد و سطح ظاهری زندگی خود را نیز از تعلقات دنیا و وابستگی به غرب و شرق دور نگاه می‌دارد. اصل پانزدهم به معنای مختار بودن ما در سبک زندگی اشاره دارد. سبک زندگی در تعریف مختارانه به نگرش‌ها و ارزش‌ها و رفتارهای برخاسته از آن‌ها اشاره دارد. ایشان در این اصل به جهان‌دانی، جهان‌داری و جهان‌آرایی اشاره فرموده، پیوستگی شکل زیستن را با نظام هماهنگ عالم، در نظر دارد.

مؤلفه‌های سبک زندگی از منظر کتاب مفاتیح‌الحیات

آیت‌اله جوادی آملی: در پژوهش حاضر، برای بررسی نحوه بازتاب مؤلفه‌های سبک زندگی دینی در سریال‌های خانوادگی ماه رمضان سال ۱۳۹۷ سیمای جمهوری اسلامی ایران، کتاب مفاتیح‌الحیات اثر آیت‌اله جوادی آملی مد نظر قرار گرفته است. فرآیند سبک زندگی دینی و راهبردهای دینی و نیز مؤلفه‌های سبک زندگی دینی با توجه به رویکرد آیت‌اله جوادی آملی در سه ساحت جهان‌دانی، جهان‌داری و جهان‌آرایی شکل می‌گیرد. ایشان با توجه به بنیان‌های معرفتی اسلام، شناخت جهان و قوانین حاکم بر آن را زمینه‌ساز شناخت او برای مدیریت جامعه انسانی، در تمامی سطوح آن دانسته، جهان‌داری و شناخت مدیریت جهانی را مقدمه‌ای برای پیراستگی و آراستگی جهان درون و نهایتاً جهان بیرون می‌شمارند. در حقیقت همه این مراحل، اعم از جهان‌دانی، جهان‌داری و

جهان‌داری و جهان‌آرایی، مقدمه‌ای است برای هنرمندی انسان در عرصه قوس صعود و باریابی او به بارگاه ربوبی. ایشان اصول مدیریت انسان را در حوزه سبک زندگی در ضمن پانزده اصل و در مقدمه کتاب مفاتیح‌الحیات آورده‌اند و به طور فهرست وار به اهم مسائل آن می‌پردازند. (جوادی آملی، ۱۳۹۱: ۶۱-۴۱)

اصل یکم: تمدن جامعه انسانی در آیین تدين او ظهور دارد و هورا هر گونه برانزندی او در گرو استقرار در مقطع چهارم از اسفار چهارگانه سالکان الهی است. چهارمین میدان مهاجرت از اسفار اربعه، سفر از خلق به سوی خلق با حق است. چنین مسافری همواره با حق همراه بوده و از منظر حق، جهان جماد و نبات و حیوان و انسان و فرشته را می‌نگرد و در قلمرو هر یک حکم مناسب دارد. جامعه حق مدار، هیچ موجودی را بدون روح حاکم بر آن یعنی حقیقت که ظهور حق مطلق است بررسی نمی‌کند و هنگام تدوین قانون، اجرای قانون و تطبیق عملکرد مجریان برابر قانون مدون یعنی قضا و داوری، قالب هر چیزی را با قلب تپنده آن یعنی حقیقت یاد شده ملاحظه می‌کند. آیت‌اله جوادی آملی در اصل دوم خود به این نکته اشاره دارد که سبک زندگی دینی بر مدار حق جریان دارد و منظور ایشان از نگارش چنین کتابی، توجه به مقوله حق‌مداری در همه شئون زندگی انسان مؤمن است. آیت‌اله جوادی در اصل سوم به این مسأله توجه دارند که انسان متدین بر اساس حق، مدار اسفار اربعه را طی می‌کند؛ از این رو در عرصه حضور در حضرت ناسوت و پرداختن به مواد محسوس در نظام زندگی قبل از مرگ، همه شئون زندگی خویش را بر اساس حق چیده است. بر اساس اصل چهارم، مسافران سفر چهارم در عرصه حضرت ناسوت در همه شئون خود (ره توشه، راحله، صراط، همراه، راهنما، مقصد و مقصود) از حق بهره می‌برند؛ از این رو در تشخیص حق از باطل، صدق از کذب و الهام از اوها م درست عمل خواهند کرد و سبک زندگی‌شان رنگ و بوی دینی پیدا خواهد کرد. در اصول پنجم تا هفتم، ایشان به این مطلب اشاره می‌کند که کسی حق دارد برای اشیاء قانون وضع کند که جای حقیقی آن‌ها را در نظام احسن بداند. در اصل هشتم، آیت‌اله جوادی با اشاره به اینکه دین با بیان کلیات مورد نیاز انسان برای زندگی از گفتار و کردار و عقاید، مبانی جامع هستی‌شناسی و معرفت‌شناختی برای درک بهتر حیات را به انسان داده تا در ضمن آن، اصول کلی هر کسی در هر عصری و در هر سرزمینی سبک، سیره و شیوه زندگی خود را برگزیند؛ در حالی که هیچ کدام از آن‌ها از زیر چتر دین خارج نشده باشند. در اصل نهم نیز با بیان اینکه راز ماندگاری اسلام در داشتن منابع غنی است، به تشویق دین به استنباط احکام شرعی از این منابع اشاره داشته، از دو طریق اجتهاد مرسوم و غیر مرسوم از منابع دینی یاد می‌کند که مکمل یکدیگرند. اصل دهم را می‌توان عرصه شخصی‌ترین تجربه

عنوان مؤلفه‌های سبک زندگی دینی مورد مطالعه قرار گرفتند که در قالب نمودار شماره ۱ ارائه شده است: (نمودار ۱)

روش پژوهش

با توجه به اینکه که تحقیق حاضر به دنبال تبیین مؤلفه‌های سبک زندگی دینی در سریال‌های خانوادگی ماه رمضان سال ۱۳۹۷ سیمای جمهوری اسلامی ایران است، لذا روش تحقیق شامل ترکیبی از روش‌های کیفی و کمی به ترتیب مشتمل بر تحلیل مضمون^۱ و تحلیل محتوای کمی^۲ است. از آنجائی که این تحقیق در یک سازمان واقعی، عینی و زنده صورت گرفته است و از نتایج آن می‌توان به طور علمی استفاده کرد، از حیث هدف، یک تحقیق کاربردی نیز به شمار می‌آید.

جامعه آماری این تحقیق در بخش کیفی شامل صاحب‌نظران و کارشناسان حوزه سبک زندگی و رسانه شامل اساتید دانشگاه، حوزه، مدیران و مسئولان رسانه ملی است که در نهایت پس از مصاحبه با ۱۷ نفر اشباع نظری حاصل شده است. علاوه بر این، جامعه آماری مربوط به بخش کمی شامل کلیه سریال‌های پخش شده در ماه رمضان سال ۱۳۹۷ از شبکه‌های یک، دو و سه تحت عناوین سر دلبران، بچه مهندس و رهایم نکن می‌باشد که تعداد آن برابر با ۹۰ قسمت است. در این بخش، کلیه سریال‌های تلویزیونی پخش شده در ماه رمضان از شبکه‌های یک تا سه (۹۰ قسمت) مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته است. برای جمع‌آوری داده‌ها در تحقیق حاضر در بخش کیفی و در راستای بهره‌گیری از نظرات و دیدگاه‌های اساتید و کارشناسان از مصاحبه عمیق استفاده شده است. علاوه بر این، در بخش کمی از روش تحلیل محتوای سریال‌های تلویزیونی استفاده شده است که در این راستا از پرسش‌نامه معکوس شامل مقولات و زیر مقوله‌ها به منظور اندازه‌گیری مؤلفه‌های سبک زندگی دینی در سریال‌های خانوادگی ماه رمضان سال ۱۳۹۷ سیمای جمهوری اسلامی ایران شامل سر دلبران، بچه مهندس و رهایم نکن استفاده شده است. در پژوهش حاضر، برای تجزیه و تحلیل داده‌های به دست آمده از مصاحبه‌ها، از تکنیک تحلیل مضمون^۳ استفاده شده است؛ تحلیل مضمون روشی برای تعیین، تحلیل و بیان الگوهای موجود درون داده‌ها است. این روش در حداقل خود داده‌ها را سازماندهی و در قالب جزئیات توصیف می‌کند. اما می‌تواند از این فراتر رفته و جنبه‌های مختلف موضوع پژوهش را تفسیر کند. (استملر، ۲۰۱۵)

جهان‌آرایی، مقدمه‌ای است برای هنرمندی انسان در عرصه قوس صعود و باریابی او به درگاه ربوبی. ایشان اصول مدیریت انسان را در حوزه سبک زندگی در ضمن پانزده اصل و در مقدمه کتاب مفاتیح‌الحیات آورده‌اند و به طور فهرست‌وار به اهم مسائل آن می‌پردازند. مفاتیح‌الحیات، کتابی حدیثی درباره سبک زندگی اسلامی، اثر جمعی از نویسندگان حوزه علمیه قم با نظارت آیت‌الله عبدالله جوادی آملی است. محققان برای تألیف این اثر، با بررسی بیش از شش هزار روایت، کوشیده‌اند احادیث را به صورت کاربردی برای استفاده عموم مردم و برای معنابخشی به زندگی انسانی و تصویر سبک زندگی اسلامی در ابعاد مختلف اخلاقی، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی در این کتاب بگنجانند. مفاتیح‌الحیات ۵ بخش و یک خاتمه دارد؛ بخش اول، تعامل انسان با خود است. برخی فصل‌های این بخش: تفکر، یادگیری، حفظ تن، نظافت، خوردن، لباس، آراستگی، مسکن، مسافرت، خواب، تفریح ورزش و ... است. بر اساس بخش اول این کتاب تعامل انسان با خود مورد توجه قرار گرفته است. در این بخش به آبادانی زمین توسط انسان اشاره شده است. همچنین به اهمیت تفکر و تدبر در بیان امامان شیعه پرداخته شده است. برای نمونه عبادت واقعی، تفکر در کار خداوند دانسته شده است. در ادامه به بحث اجتناب از تکلف و دشواری اشاره شده است که بر اساس آن روایاتی نقل می‌شود که متکلفان مورد بی‌مهری پیامبر اسلام قرار می‌گیرند و به سختی نکوهش می‌شوند. بخش دوم، تعامل انسان با هموعان است که شامل فصل‌های خویشاوندان، مسلمانان، بیگانگان، مستضعفان، دشمنان، شهروندان و ... است. بخش سوم، تعامل مردم و نظام اسلامی است که شامل: نظام سیاسی، نظام اجتماعی، شهرداری، امور اقتصادی و ... است. بخش چهارم، تعامل انسان با حیوان است که شامل نگهداری حیوان، بهره‌گیری از حیوان، حقوق حیوان و ... است. بخش پنجم، تعامل انسان با محیط زیست است که شامل محیط زیست، خاک، درختکاری، فضای سبز، باد و باران، دریاها، راه‌ها، مواد سوختی، گردشگری و ... است. بخش ششم نیز شامل کارها در روزهای ماه قمری، سنت‌ها و ... است. این بخش از کتاب حاوی مباحثی چون آئین نوروز، یلدا و چهارشنبه سوری است. همچنین در این خاتمه مباحثی در مورد استخاره و تفال عنوان گردیده است.

بنابراین با توجه به مباحث مطرح شده در کتاب مفاتیح‌الحیات، تعامل انسان با خود، هموعان، مردم و نظام اسلامی حیوانات و خلقت زیست محیطی و آئین‌ها؛ سنت‌ها، ماه‌های قمری و ... شش محور اصلی سبک زندگی دینی هستند که در پژوهش پیش رو به

3. Thematic Analysis

1. Thematic Analysis

2. Quantitative Content Analysis

تلویزیون از سبک زندگی دینی بوده است. نتایج به دست آمده از پژوهش حاضر بیان گر آن است به دلایلی همچون بیگانه و متضاد بودن سبک زندگی معرفی شده در سریال‌های تلویزیونی، نگاه سطحی به مقوله سبک زندگی دینی در سریال‌های ماه رمضان، زمینه‌سازی آسیب به اعتماد و برخی سوء برداشت‌ها با بهره‌گیری از برخی سلبریتی‌ها که پارادوکس رفتاری آن‌ها در آنتن رسانه ملی با عملکرد اجتماعی محسوس است، یکسویه و کلیشه‌ای بودن الگوهای سبک زندگی در سریال‌های خانوادگی تلویزیون و توجه صرف به جنبه سرگرمی و عدم توجه به مؤلفه‌ها و شاخص‌های سبک زندگی الگوهای برنامه‌سازی تلویزیون چندان از سبک زندگی دینی پیروی نمی‌کنند و غالباً سبک زندگی غربی در سریال‌های تلویزیونی متبلور است.

سوال سوم: پژوهش و پشتوانه تحقیقاتی چه نقشی در انعکاس سبک زندگی دینی در سریال‌های خانوادگی ماه رمضان سیمای جمهوری اسلامی ایفا می‌نمایند؟

سوال سوم در خصوص نقش و کارکرد پژوهش و پشتوانه تحقیقاتی در انعکاس سبک زندگی دینی در سریال‌های خانوادگی ماه رمضان سیمای جمهوری اسلامی بوده است. یافته‌های پژوهش بیان گر آن است که استفاده از دیدگاه‌های نظری جامعه‌شناسان، دین‌شناسان و محققان حوزه، کم کردن فاصله با نیاز مخاطبین با اتکا پشتوانه پژوهشی، بررسی علمی به منظور اندازه‌گیری میزان انعکاس سبک زندگی دینی در سریال‌های خانوادگی ماه رمضان می‌تواند زمینه‌های افزایش جذابیت و کیفیت سریال‌های خانوادگی ماه رمضان سیمای جمهوری اسلامی را فراهم نماید.

سوال چهارم: تعامل و گفت‌وگوی بین مدیران و برنامه‌سازان در خصوص نحوه انعکاس مؤلفه‌های سبک زندگی دینی در سریال‌های خانوادگی ماه رمضان چگونه می‌تواند بر جذابیت و کیفیت این سریال‌ها اثرگذار باشد؟

سوال چهارم در زمینه نقش تعامل و گفت‌وگوی بین مدیران و برنامه‌سازان در خصوص نحوه انعکاس مؤلفه‌های سبک زندگی دینی در سریال‌های خانوادگی ماه رمضان در جذابیت و کیفیت این سریال‌ها بوده است. نتایج به دست آمده از پژوهش حاضر بیان گر آن است که شناسایی نیاز مخاطبین و اتکا به ارزش‌های دینی و ملی در اداره رسانه و تولید آثار، تلفیق جذابیت‌های هنری و تحت تأثیر قرار دادن اندیشه‌ها و محتوای آثار، پرهیز از تحریف و کجروی در بیان مطالب و محتوای سریال‌ها و دستیابی به تعادل در توجه به سبک زندگی دینی و ایرانی در سریال‌های خانوادگی ماه رمضان، عملکرد قوی در کارگردانی، شخصیت پردازی مناسب، برانگیختن حس هم ذات‌پنداری، پرداختن به مشکلات عینی و ملموس مردم

علاوه بر این، به منظور به منظور تجزیه و تحلیل داده‌های کمی از نرم‌افزار آماری SPSS 25 و آزمون خی دو یک متغیره استفاده شده است. دلیل استفاده از آزمون خی دو این بوده است که سنجش سنجش متغیرها اسمی بوده و به منظور بررسی وجود تفاوت معنادار بین مؤلفه‌های آنها، آزمون خی دو یک روش آماری مناسب به شمار می‌آید (دلمر و همکاران، ۲۰۱۵).

یافته‌های پژوهش

یافته‌های کیفی: در این بخش مصاحبه‌های انجام شده با صاحب‌نظران و کارشناسان حوزه سبک زندگی و رسانه شامل اساتید دانشگاه، حوزه، مدیران و مسئولان رسانه ملی، با استفاده از روش تحلیل مضمون مورد تحلیل قرار گرفته است. پس از رسیدن به کفایت نظری، محقق با گردآوری مضامین سازمان‌دهنده در جریان تحقیق و فراوانی مضامین پایه مرتبط با هر کدام از این مضامین سازمان‌دهنده، اقدام به حذف مضامین نزدیک به هم یا کم اهمیت‌تر (از منظر کم بودن میزان فراوانی) نموده تا شبکه مضامین فراگیر تحقیق حاصل شود که در جدول شماره ۱ ارائه شده است. علاوه بر این، پس از مرور جدول شماره ۱ مضامین سازمان‌دهنده‌ای که از منظر محقق به لحاظ محتوایی و درون‌مایه به هم شبیه هستند، در قالب یک مضمون فراگیر مطرح شده است تا جدول شبکه مضامین فراگیر تحقیق ترسیم گردد که توسط جدول شماره ۲ ارائه شده است: (جدول ۱ و ۲)

پاسخ به سوالات کیفی

سوال اول: چه مؤلفه‌هایی از سبک زندگی دینی در سریال‌های خانوادگی ماه رمضان سیمای جمهوری اسلامی مورد توجه قرار می‌گیرد؟ سوال اول در خصوص مؤلفه‌هایی از سبک زندگی دینی است که در سریال‌های خانوادگی ماه رمضان سیمای جمهوری اسلامی مورد توجه قرار می‌گیرد. یافته‌های پژوهش بیان گر آن است که از دیدگاه مصاحبه‌شوندگان، نوع پوشش، دین‌باوری، ارتباطات اخلاقی اسلامی، خویشتن‌داری، کمک به دیگران، توجه به ارزش‌های اقتصادی همراه با گذشت و کمک به دیگران، بخشش، صداقت، تعاون، آثار اعمال، توسل به ائمه، توکل به خدا، امید، خانواده، صلح، رحم، تکریم ایتم، تقواگرایی، اعتدال و میانه‌روی، پایبندی به ارزش‌های اخلاقی مؤلفه‌هایی از سبک زندگی دینی هستند که در سریال‌های خانوادگی ماه رمضان سیمای جمهوری اسلامی بیش‌تر مورد توجه قرار می‌گیرند.

سوال دوم: الگوهای برنامه‌سازی تلویزیون تا چه اندازه از سبک زندگی دینی پیروی می‌نمایند؟

سوال دوم در مورد میزان پیروی کردن الگوهای برنامه‌سازی

اسلامی بیش‌تر مورد توجه قرار گرفته‌اند. همچنین با توجه به مقادیر فراوانی و درصد فراوانی، در می‌یابیم که مؤلفه‌های نظام اجتماعی و نظام سیاسی به ترتیب با ۳۴٫۶ و ۳۲٫۲ درصد مربوط به بیش‌تر مورد توجه قرار گرفته‌اند. (جدول ۷ و ۸)

سوال چهارم: کدام یک از مؤلفه‌های تعامل انسان با حیوانات در سبک زندگی دینی در سریال‌های خانوادگی ماه رمضان سیمای جمهوری اسلامی بیش‌تر مورد توجه قرار گرفته‌اند؟

با توجه به نتایج به دست آمده، میزان آماره‌ی دو برابر ۱،۰۰۰ با سطح معناداری ۰٫۰۶۰۷ است که نشان‌دهنده آن است که تفاوت معناداری بین مؤلفه‌های تعامل انسان با حیوانات در سبک زندگی دینی در سریال‌های خانوادگی ماه رمضان سیمای جمهوری اسلامی وجود ندارد. در مجموع با توجه به مقادیر فراوانی مربوط به مؤلفه تعامل انسان با حیوانات، در می‌یابیم که در سریال‌های ماه رمضان چندان به موضوع تعامل انسان با حیوانات توجه نشده است. (جدول ۹ و ۱۰)

سوال پنجم: کدام یک از مؤلفه‌های تعامل انسان با محیط زیست در سبک زندگی دینی در سریال‌های خانوادگی ماه رمضان سیمای جمهوری اسلامی بیش‌تر مورد توجه قرار گرفته‌اند؟

با توجه به نتایج به دست آمده، میزان آماره‌ی دو برابر ۶۱،۸۸۲ با سطح معناداری ۰٫۰۰۰ است که نشان‌دهنده آن است که برخی از مؤلفه‌های تعامل انسان با محیط زیست در سبک زندگی دینی در سریال‌های خانوادگی ماه رمضان سیمای جمهوری اسلامی بیش‌تر مورد توجه قرار گرفته‌اند. همچنین با توجه به مقادیر فراوانی و درصد فراوانی، در می‌یابیم که از مجموع شاخص‌های مؤلفه تعامل انسان با محیط زیست، شاخص‌های محیط زیست، فضای سبز و مراتع، باد و باران به ترتیب با ۳۶٫۸ درصد، ۲۵٫۰ درصد و ۱۶٫۲ درصد بالاترین درصد فراوانی را به خود اختصاص داده‌اند. (جدول ۱۱ و ۱۲)

سوال ششم: کدام یک از آئین‌ها، سنت‌ها، ماه‌های قمری و ... در سریال‌های خانوادگی ماه رمضان سیمای جمهوری اسلامی بیش‌تر مورد توجه قرار گرفته‌اند؟

با توجه به نتایج به دست آمده، میزان آماره‌ی دو برابر ۲۰،۴۸۰ با سطح معناداری ۰٫۰۰۰ است که نشان‌دهنده آن است که برخی آئین‌ها؛ سنت‌ها، ماه‌های قمری و ... در سریال‌های خانوادگی ماه رمضان سیمای جمهوری اسلامی بیش‌تر پوشش داده شده‌اند. همچنین با توجه به مقادیر فراوانی و درصد فراوانی، در می‌یابیم که سنت‌ها و آئین‌ها با ۷۰٫۱ درصد بیش‌تر مورد توجه قرار گرفته‌اند. (جدول ۱۳ و ۱۴)

و جامعه، ارائه نگاهی متفاوت به مبانی دینی و رسالت نظام اسلامی، بیان راهکارها و آموزه‌های دینی در مواجهه با معضلات اجتماعی، صحنه‌پردازی‌های مناسب با معماری ایرانی اسلامی، فیلم‌نامه‌نویسی قوی و اثرگذار، تناسب محتوای فیلم با ماه مبارک رمضان و توجه به زبان و ادبیات فارسی از جمله مؤلفه‌هایی هستند که در صورت تعامل سازنده بین مدیران و برنامه‌سازان حاصل خواهند شد که می‌تواند بر جذابیت و کیفیت سریال‌ها اثرگذار باشند.

یافته‌های کمی

پاسخ به سوالات کمی

سوال اول: کدام یک از مؤلفه‌های تعامل انسان با خود در سبک زندگی دینی در سریال‌های خانوادگی ماه رمضان سیمای جمهوری اسلامی بیش‌تر مورد توجه قرار گرفته‌اند؟

با توجه به نتایج به دست آمده، میزان آماره‌ی دو برابر ۵۱،۲۲۶ با سطح معناداری ۰٫۰۰۰ است که نشان‌دهنده آن است که برخی از مؤلفه‌های تعامل انسان با خود در سبک زندگی دینی در سریال‌های خانوادگی ماه رمضان سیمای جمهوری اسلامی بیش‌تر مورد توجه قرار گرفته‌اند. همچنین با توجه به مقادیر فراوانی و درصد فراوانی، در می‌یابیم که لباس و پوشش، خوردن و آشامیدن، مسکن و امکانات زندگی و خواب و بیداری به ترتیب با ۱۵٫۷ درصد، ۱۳٫۷ درصد، ۱۱٫۷ درصد و ۱۱٫۷ درصد بالاترین میزان را در بین مؤلفه‌های تعامل انسان با خود دارا می‌باشند. (جدول ۳ و ۴)

سوال دوم: کدام یک از مؤلفه‌های تعامل انسان با هموعان در سبک زندگی دینی در سریال‌های خانوادگی ماه رمضان سیمای جمهوری اسلامی بیش‌تر مورد توجه قرار گرفته‌اند؟

توجه به نتایج به دست آمده، میزان آماره‌ی دو برابر ۳۰۴،۶۱۷ با سطح معناداری ۰٫۰۰۰ است که نشان‌دهنده آن است که برخی از مؤلفه‌های تعامل انسان با هموعان در سبک زندگی دینی در سریال‌های خانوادگی ماه رمضان سیمای جمهوری اسلامی بیش‌تر مورد توجه قرار گرفته‌اند. همچنین با توجه به مقادیر فراوانی و درصد فراوانی، در می‌یابیم که خویشاوندان، مسلمانان و مستضعفان به ترتیب با ۴۳٫۵ درصد، ۲۲٫۲ درصد و ۱۹٫۴ درصد بالاترین میزان پوشش را در سریال‌ها به خود اختصاص داده‌اند. (جدول ۵ و ۶)

سوال سوم: کدام یک از مؤلفه‌های تعامل انسان با جامعه و نظام اسلامی در سبک زندگی دینی در سریال‌های خانوادگی ماه رمضان سیمای جمهوری اسلامی بیش‌تر مورد توجه قرار گرفته‌اند؟

با توجه به نتایج به دست آمده، میزان آماره‌ی دو برابر ۴۸،۴۲۹ با سطح معناداری ۰٫۰۰۰ است که بیان‌گر آن است که برخی از مؤلفه‌های تعامل انسان با جامعه و نظام اسلامی در سبک زندگی دینی در سریال‌های خانوادگی ماه رمضان سیمای جمهوری

بحث و نتیجه‌گیری

سبک زندگی دینی، مجموعه‌ای از ارزش‌ها، نگرش‌ها و رفتارهای افراد است. این معنا در کتاب مفاتیح‌الحیات آیت‌اله جوادی این گونه آمده است که جهان‌دانی، جهان‌داری و جهان‌آرایی، همان نگرش‌های انسان مؤمن به جهان هستی است. نگرش حق‌مدارانه در حیات دینی، همراه ارزش‌های عدل محورانه است. مفهوم عدل به معنای آن است که انسان هر چیزی را در جای خود قرار دهد؛ اما حقیقت عدل در نهایت خفا و پوشیدگی است؛ زیرا کسی می‌تواند هر چیزی را در جای خود قرار دهد که جای اشیای جهان و منزلت اشخاص و جایگاه نژاد، اقوام، قبایل، زنان، کودکان، مردان و ... را کاملاً بداند. کسی از چنین اطلاع کامل و جامعی برخوردار است که آن‌ها را آفریده باشد و او فقط خدای یکتا و یگانه است و کسی از آگاهی خدا باخبر است که از قداست نبوت، روحانیت رسالت و شرافت وحی نبوی و ولوی بهره برده باشد و کسی از رهنمود و حیانی انسان کامل معصوم یعنی پیامبر و امام معصوم علیهم السلام آگاه است که عقل برهانی را به وسیله آثار آن ذوات قدسی شکوفا کرده باشد: «لَبِيبُوا لَهُمْ دَفَائِنَ الْعُقُولِ» و نقل معتبر را از آنان فراگرفته باشد و فن شریف مدیریت را که هنر مخصوص خداداد است در صحابت این دو بال توانمند معرفتی قرار دهد تا از هم آوایی آن‌ها عناصر اصلی مثلث جهان‌دانی، جهان‌داری و جهان‌آرایی سامان یابند. نتیجه آنکه با توجه به رویکردهای هستی‌شناختی ارائه شده در دین و نیز باید‌ها و نبایدهای منبعث از سیره پیامبر و اهل بیت، می‌توان چنین نتیجه گرفت که اساساً الگویی با انسجام درونی و بیرونی، قابل احصاء از حریم دین (اسلام) با عنوان سبک زندگی دینی (اسلام) ممکن خواهد بود.

هدف این پژوهش، مطالعه نحوه بازتاب بازتاب سبک زندگی دینی در سریال‌های خانوادگی ماه رمضان بوده است. در این راستا سه سریال پربیننده سر دلبران، بچه مهندس و رهایم کن که در ماه مبارک رمضان از سیمای جمهوری اسلامی پخش شده‌اند مورد بررسی قرار گرفتند. بر اساس ارزیابی انجام شده، سریال بچه مهندس از بالاترین میزان توجه به مؤلفه‌های سبک زندگی برخوردار بوده و سریال‌های سر دلبران و رهایم کن در رتبه‌های بعدی قرار داشته‌اند.

از مهم‌ترین یافته‌های تحقیق حاضر می‌توان به توجه سریال‌های ماه مبارک رمضان به پوشش و لباس اشاره نمود. این یافته با نتایج به دست آمده توسط (حسینیان و همکاران، ۱۴۰۰) همسو است. در این راستا می‌توان گفت که لباس که از ضروریات زندگی است و اسلام به این امر مهم اهمیت زیادی داده است و برای رنگ، نوع جنس و حتی شکل آن توصیه‌های زیبایی دارد. در خصوص آرایش

ناخن و مو، روغن مالیدن، استعمال عطر و خضاب کردن برای زنان و مردان مسلمان نکات قابل تاملی را بیان نموده است. اما نتیجه‌ای که از همه‌ی این فرامین در مورد پوشش ظاهری و مدل آرایش به دست می‌آید این است که: پوشش یکی از شئون انسانی است و این شأن انسان به خصوصیات متفاوت فردی، اجتماعی وی مربوط می‌شود و می‌توان گفت که لباس پرچم وجود آدمی است که از اعتقادات و فرهنگ و آداب و رسوم وی سخن می‌گوید و اسلام نمی‌خواهد مسلمانان خود را به شکل کفار بیاریند و از سویی در نظر دارد، پوشش و آرایش امت مسلمان متمایز از دشمنان خدا و رسولش باشد.

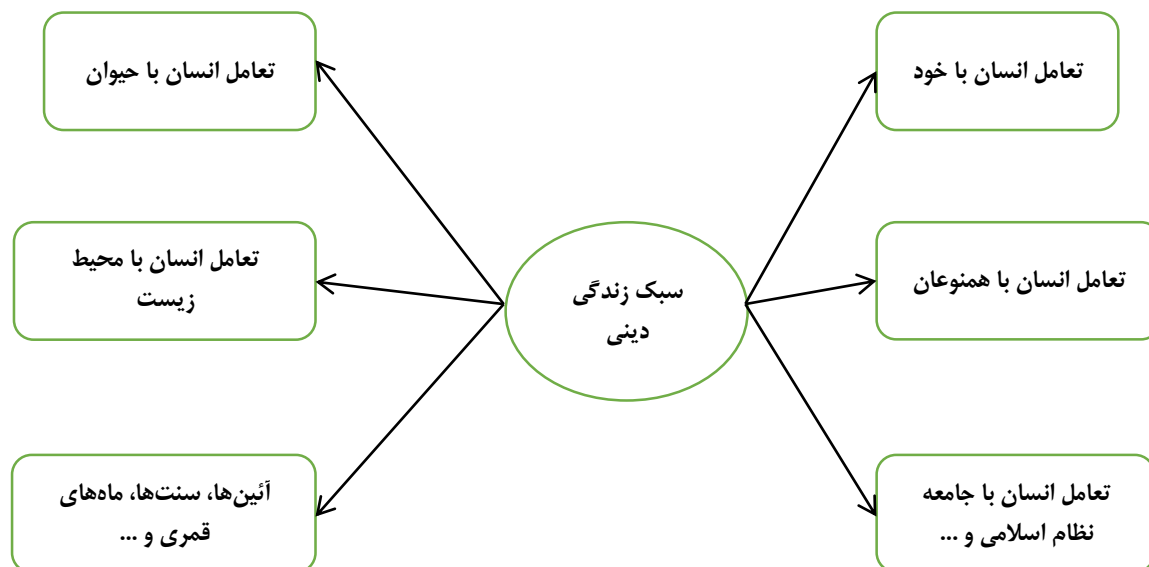
علاوه بر این، نتایج به دست آمده از این مطالعه نشان می‌دهد که در سریال‌های تلویزیونی ماه رمضان به ارتباط با خویشاوندان توجه شده است. این نتیجه با یافته‌های به دست آمده توسط (خسروی‌ان چترودی و جدیدی محمدآبادی، ۱۴۰۱) و (فخرائی و شکی، ۱۴۰۱) همسو است. این نتیجه را می‌توان از منظر تأکید اسلام بر صله رحم مورد تحلیل قرار داد. در این راستا می‌توان گفت که اسلام نسبت به صله رحم، کمک، حمایت و محبت نسبت به خویشاوندان اهمیت فوق‌العاده‌ای قائل شده است و قطع رحم و بریدن رابطه از خویشان و بستگان را شدیداً نهی کرده است. در خصوص چرایی اهمیت صله رحم در اسلام می‌توان گفت که اسلام نسبت به نگهداری و حفظ پیوند خویشاوندی این همه پافشاری کرده، این است که همیشه برای اصلاح، تقویت، پیشرفت، تکامل و عظمت بخشیدن به یک اجتماع بزرگ، چه از نظر اقتصادی یا نظامی، و چه از نظر جنبه‌های معنوی و اخلاقی، باید از واحدهای کوچک آن شروع کرد، با پیشرفت و تقویت تمام واحدهای کوچک، اجتماع عظیم، خود به خود اصلاح خواهد شد.

همچنین، یافته‌های تحقیق مبین آن است که هر چند در مجموع، در سریال‌های تلویزیونی ماه رمضان بر مؤلفه‌های تعامل انسان با محیط زیست چندان تأکید نشده است با ایتحال در سریال‌های مذکور تا حدودی به فضای سبز و مراتع توجه شده است. این یافته با نتایج به دست آمده توسط (چترودی و جدیدی محمدآبادی، ۱۴۰۱) و (فخرائی و شکی، ۱۴۰۱) همسو است. در تحلیل نتیجه به دست آمده می‌توان گفت که محیط زیست طبیعی تأثیر شگرفی بر روح و روان آدمی دارد. محیط پاک و آراسته و خرم، زندگی را شاداب و معطر می‌سازد. شنیدن آواز روح بخش پرندگان، ترنم لطیف جویباران، آهنگ دلربای چشمه ساران، صفای سبز سبزه‌زاران، نسیم لطیف کوهستان، رقص دلنشین درختان و زیبایی شهر و دیار، همه و همه تأثیر اعجاب‌انگیزی بر زندگی و حیات انسان دارند. هر کسی از تماشای چنین منظره‌های زیبایی احساس آرامش و نشاط کرده و امنیت و آسایش را در حیات خویش لمس

سبک زندگی دینی از رفتارهای دینی و ایمانی در همه حوزه‌های ارتباطی انسان با خدا، خود، هم‌نوعان و طبیعت بر می‌خیزد که می‌توان آن‌ها را در اثری رسانه‌ای با مشخصات رسانه دینی به تصویر کشید.

می‌کند. بر عکس، آسیب رساندن به محیط زیست و نابودی طبیعت باعث وارد آمدن صدمات و زیانهای جبران‌ناپذیری به بشریت می‌شود. قرآن کریم درباره اثر طبیعت می‌فرماید: «سرزمین پاکیزه، گیاهش به فرمان پروردگار می‌روید؛ اما سرزمین‌های بد طینت [و شوره زار]، جز گیاه ناچیز و بی‌ارزش، از آن نمی‌روید.» (سوره اعراف، آیه ۵۸). از این آیه مبارک استفاده می‌شود همان‌طور که طبیعت و سرزمین پاک در رشد و پرورش بهینه گیاهان مؤثر است، در رشد و تکامل انسان نیز مؤثر می‌باشد، و همانگونه که از زمین‌های شوره‌زار جز گیاهان بی‌ارزش نمی‌روید، محیط آلوده نیز تأثیر منفی و اثرات زیانباری بر تربیت انسان دارد.

در مجموع، بر اساس یافته‌های آماری حاصل از تجزیه و تحلیل کیفی و کمی می‌توان گفت که رسانه‌ها بر شیوه رفتاری، نحوه سلوک و سلیقه‌های عمومی در جامعه و هنجارهای مردم اثر می‌گذارند. مخاطبان، فعالان محتوای رسانه‌ها را پردازش می‌کنند و این پردازش تحت تأثیر انگیزه‌های فرد است. علاوه بر این عواملی چون نگرش‌ها، هنجارها و روابط خانوادگی و اجتماعی فرد ممکن است بر چگونگی پردازش محتوای رسانه‌ها اثر بگذارد. به این ترتیب می‌بینیم که رسانه‌ها تا حدود زیادی در شکل‌گیری نظام فکری و نظری افراد مؤثر است و در نهایت این نظام فکری است که پایه‌های سبک زندگی را مشخص می‌کند. از سوی دیگر، رسانه‌ها و به ویژه رسانه‌های تصویری به طور مداوم در حال آموزش سبک زندگی هستند؛ این که مردم چگونه اوقات فراغتشان را سپری کنند، چیدمان منزلشان چگونه باشد، قرارهای گفت‌وگو را در کجا برگزار کنند و یا سفر را کجا و با چه کسانی بروند. نوع روابط، نوع پوشش، دیالوگ میان افراد، چیدمان منزل، آرایش ظاهری افراد، توجه به خط قرمزها بدون بررسی کارشناسانه پیرامون محتوای آن‌ها و اثرات زیان‌بار آن بر مخاطبین، زندگی در خانه‌های تجملی، تفریحات و سرگرمی‌های آن چنانی، رستوران‌های مجلل و بسیاری موارد دیگر که به مردم نوع زندگی خاص با سبک و شیوه‌ای متفاوت از فرهنگ ملی ما را القا می‌کند. بنابراین، سریال‌ها می‌توانند واقعیت‌های خاصی تولید کنند که با حقیقت، هیچ نسبتی نداشته باشد و یا واقعیاتی را بسازند که برخاسته از حقیقت و نظام معنایی مطابق با حقیقت دینی و آسمانی است. سریال‌های ماه رمضان رسانه ملی این قابلیت را دارا هستند که نگرش‌های حق‌محورانه و ارزش‌های عدالت‌طلبانه را با بهره‌گیری از سیره ائمه و اولیای دین به گونه‌ای شایسته بازتاب دهند. تلاش برای ساخت سریال‌هایی بر این اساس حتی ممکن است به پدید آمدن «سبک دینی» در عرصه رسانه نیز بینجامد. به بیانی دیگر،

نمودار شماره ۱- مدل تبیین نظری پژوهش

جدول شماره ۱- شبکه مضامین سازمان‌دهنده ظهور یافته در جریان پژوهش و فراوانی مضامین پایه مرتبط

ردیف	عنوان مضمون سازمان‌دهنده	فراوانی مضامین پایه مرتبط
۱	نوع پوشش	۲
۲	دین‌باوری	۲
۳	ارتباطات اخلاقی اسلامی	۴
۴	خویش‌داری	۱
۵	کمک به دیگران	۲
۶	توجه به ارزش‌های اقتصادی همراه با گذشت و کمک به دیگران	۵
۷	بخشش	۲
۸	صداقت	۲
۹	تعاون	۱
۱۰	آثار اعمال	۳
۱۱	توسل به ائمه	۲
۱۲	توکل به خدا	۳
۱۳	امید	۱
۱۴	بیگانه و متضاد بودن سبک زندگی معرفی شده در سریال‌های تلویزیونی	۲
۱۵	خانواده	۲
۱۶	صله رحم	۲

۱	تکریم ایتم	۱۷
۷	نگاه سطحی به مقوله سبک زندگی دینی در سریال‌های ماه رمضان	۱۸
۱	تقواگرایی	۱۹
۱	اعتدال و میانه‌روی	۲۰
۲	پابندی به ارزش‌های اخلاقی	۲۱
۲	زمینه‌سازی آسیب به اعتماد و برخی سوء برداشتها با بهره‌گیری از برخی سلبریتی‌ها که پارادوکس رفتاری آن‌ها در آنتن رسانه ملی با عملکرد اجتماعی محسوس است.	۲۲
۷	یکسویه و کلیشه‌ای بودن الگوهای سبک زندگی در سریال‌های خانوادگی تلویزیون	۲۳
۲۱	استفاده از دیدگاه‌های نظری جامعه‌شناسان، دین‌شناسان و محققان حوزه	۲۴
۷	وجود فاصله با نیاز مخاطبین به دلیل عدم برخورداری از پشتوانه پژوهشی	۲۵
۷	تحول‌آفرین بودن در صورت وجود یک تعامل اثربخش بین مدیران و برنامه‌سازان	۲۶
۲	لزوم تأثیرپذیری از نیاز مخاطبین و اتکا به ارزش‌های دینی و ملی در اداره رسانه و تولید آثار	۲۷
۱	تلفیق جذابیت‌های هنری و تحت‌تأثیر قرار دادن اندیشه‌ها و محتوای آثار	۲۸
۳	پرهیز از تحریف و کجروی در بیان مطالب و محتوای سریال‌ها	۲۹
۳	توجه صرف به جنبه سرگرمی و عدم توجه به مؤلفه‌ها و شاخص‌های سبک زندگی	۳۰
۳	نیاز به بررسی علمی به منظور اندازه‌گیری میزان انعکاس سبک زندگی دینی در سریال‌های خانوادگی ماه رمضان	۳۱
۸	نیاز به تعادل در توجه به سبک زندگی دینی و ایرانی در سریال‌های خانوادگی ماه رمضان	۳۲
۴	توجه کم‌تر به سبک زندگی دینی در سریال‌های خانوادگی ماه رمضان در طی سالیان اخیر	۳۳
۱	عملکرد قوی در کارگردانی	۳۴
۱	شخصیت‌پردازی مناسب	۳۵
۱	برانگیختن حس هم‌ذات‌پنداری	۳۶
۲	پرداختن به مشکلات عینی و ملموس مردم و جامعه	۳۷
۲	ارائه نگاهی متفاوت به مبانی دینی و رسالت نظام اسلامی	۳۸
۲	بیان راهکارها و آموزه‌های دینی در مواجهه با معضلات اجتماعی	۳۹
۱	صحنه‌پردازی‌های مناسب با معماری ایرانی اسلامی	۴۰
۲	فیلمنامه نویسی قوی و اثرگذار	۴۱
۱	تناسب محتوای فیلم با ماه مبارک رمضان	۴۲
۱	توجه به زبان و ادبیات فارسی در سریال‌ها	۴۳

جدول شماره ۲- شبکه مضامین فراگیر پژوهش

ردیف	عنوان مضمون فراگیر	شماره عناوین سازمان‌دهنده زیرمجموعه
۱	نوع پوشش، دین‌باوری، ارتباطات اخلاقی اسلامی، خویشتن‌داری، کمک به دیگران، توجه به ارزش‌های اقتصادی همراه با گذشت و کمک به دیگران، بخشش، صداقت، تعاون، آثار اعمال، توسل به ائمه، توکل به خدا، امید، خانواده، صلح رحم، تکریم ایتم، تقواگرایی، اعتدال و میانه‌روی، پایبندی به ارزش‌های اخلاقی	۱۷-۱۵ و ۱۳-۱۱
۲	بیگانه و متضاد بودن سبک زندگی معرفی شده در سریال‌های تلویزیونی، نگاه سطحی به مقوله سبک زندگی دینی در سریال‌های ماه رمضان، زمینه‌سازی آسیب به اعتماد و برخی سوء برداشت‌ها با بهره‌گیری از برخی سلبریتی‌ها که پارادوکس رفتاری آن‌ها در آنتن رسانه ملی با عملکرد اجتماعی محسوس است، یکسویه و کلیشه‌ای بودن الگوهای سبک زندگی در سریال‌های خانوادگی تلویزیون، توجه صرف به جنبه سرگرمی و عدم توجه به مؤلفه‌ها و شاخص‌های سبک زندگی	۱۴، ۱۸، ۲۲، ۲۳، ۳۰
۳	استفاده از دیدگاه‌های نظری جامعه‌شناسان، دین‌شناسان و محققان حوزه، وجود فاصله با نیاز مخاطبین به دلیل عدم برخورداری از پشتوانه پژوهشی، نیاز به بررسی علمی به منظور اندازه‌گیری میزان انعکاس سبک زندگی دینی در سریال‌های خانوادگی ماه رمضان،	۲۴، ۲۵، ۳۱
۴	تحول آفرین بودن در صورت وجود یک تعامل اثربخش بین مدیران و برنامه‌سازان، لزوم تأثیرپذیری از نیاز مخاطبین و اتکا به ارزش‌های دینی و ملی در اداره رسانه و تولید آثار، تلفیق جذابیت‌های هنری و تحت‌تأثیر قرار دادن اندیشه‌ها و محتوای آثار، پرهیز از تحریف و کجروی در بیان مطالب و محتوای سریال‌ها، نیاز به تعادل در توجه به سبک زندگی دینی و ایرانی در سریال‌های خانوادگی ماه رمضان، توجه کم‌تر به سبک زندگی دینی در سریال‌های خانوادگی ماه رمضان در طی سالیان اخیر، عملکرد قوی در کارگردانی، شخصیت‌پردازی مناسب، برانگیختن حس هم‌ذات‌پنداری، پرداختن به مشکلات عینی و ملموس مردم و جامعه، ارائه نگاهی متفاوت به مبانی دینی و رسالت نظام اسلامی، بیان راهکارها و آموزه‌های دینی در مواجهه با معضلات اجتماعی، صحنه‌پردازی‌های مناسب با معماری ایرانی اسلامی، فیلمنامه‌نویسی قوی و اثرگذار و تناسب محتوای فیلم با ماه مبارک رمضان، توجه به زبان و ادبیات فارسی	۲۶، ۲۷، ۲۸، ۲۹، ۳۲، ۳۳، ۴۲

جدول شماره ۳- آزمون خی دو جهت بررسی میزان توجه به مؤلفه‌های تعامل انسان با خود در سبک زندگی دینی در

سریال‌های خانوادگی ماه رمضان سیمای جمهوری اسلامی

مقدار آماره	سطح معناداری
۵۱،۲۲۶	۰،۰۰۰

جدول شماره ۴- جدول توصیفی مقایسه فراوانی و درصد فراوانی جهت بررسی میزان توجه به مؤلفه‌های تعامل انسان با خود در سبک زندگی دینی در سریال‌های خانوادگی ماه رمضان سیمای جمهوری اسلامی

شاخص	فراوانی مورد مشاهده	فراوانی مورد انتظار	باقیمانده
اهمیت تفکر و تدبیر	۱۹	۲۰,۷	-۱,۷
یادگیری و دانش‌اندوزی	۱۵	۲۰,۷	-۵,۷
کار و تلاش	۱۷	۲۰,۷	-۳,۷
حفظ تن و حرمت اضرار به نفس	۱۲	۲۰,۷	-۸,۷
نظافت و بهداشت	۱۰	۲۰,۷	-۱۰,۷
خوردن و آشامیدن	۳۴	۲۰,۷	۱۳,۳
لباس و پوشش	۳۹	۲۰,۷	۱۸,۳
زینت و آراستگی	۲۱	۲۰,۷	۳
مسکن و امکانات زندگی	۲۹	۲۰,۷	۸,۳
مسافرت	۱۱	۲۰,۷	-۹,۷
خواب و بیداری	۲۹	۲۰,۷	۸,۳
تفریحات سالم و ورزش	۱۲	۲۰,۷	-۸,۷
کل	۲۴۸		

جدول شماره ۵- نتایج آزمون خی دو جهت بررسی میزان توجه به مؤلفه‌های تعامل انسان با هموعان در سبک زندگی دینی در سریال‌های خانوادگی ماه رمضان سیمای جمهوری اسلامی

سطح معناداری	مقدار آماره
۰,۰۰۰	۳۰۴۶۱۷

جدول شماره ۶- جدول توصیفی مقایسه فراوانی و درصد فراوانی جهت بررسی میزان توجه به مؤلفه‌های تعامل انسان با هم‌نوعان در سبک زندگی دینی در سریال‌های خانوادگی ماه رمضان سیمای جمهوری اسلامی

شاخص	فراوانی مورد مشاهده	فراوانی مورد انتظار	باقیمانده
خویشاوندان	۱۸۴	۷۰٫۵	۱۱۳٫۵
مسلمانان	۹۴	۷۰٫۵	۲۳٫۵
بیگانگان	۱۸	۷۰٫۵	-۵۲٫۵
مستضعفان	۸۲	۷۰٫۵	۱۱٫۵
دشمنان	۶	۷۰٫۵	-۶۴٫۵
شهروندان	۳۹	۷۰٫۵	-۳۱٫۵
کل	۴۲۳		

جدول شماره ۷- نتایج آزمون خی دو جهت بررسی میزان توجه به مؤلفه‌های تعامل انسان با جامعه و نظام اسلامی در سبک زندگی دینی در سریال‌های خانوادگی ماه رمضان سیمای جمهوری اسلامی

مقدار آماره	سطح معناداری
۴۸٫۴۲۹	۰٫۰۰۰

جدول شماره ۸- توصیفی مقایسه فراوانی و درصد فراوانی جهت بررسی میزان توجه به مؤلفه‌های تعامل انسان با جامعه و نظام اسلامی در سبک زندگی دینی در سریال‌های خانوادگی ماه رمضان سیمای جمهوری اسلامی

شاخص	فراوانی مورد مشاهده	فراوانی مورد انتظار	باقیمانده
نظام سیاسی	۹۳	۷۰	۲۳
نظام اجتماعی	۹۷	۷۰	۲۷
شهرداری و شهرداری	۲۴	۷۰	-۴۶
امور اقتصادی	۶۶	۷۰	-۴
کل	۲۸۰		

جدول شماره ۹- نتایج آزمون خی دو جهت بررسی میزان توجه به مؤلفه‌های تعامل انسان با حیوانات در سبک زندگی دینی در سریال‌های خانوادگی ماه رمضان سیمای جمهوری اسلامی

مقدار آماره	سطح معناداری
۱,۰۰۰	۰,۶۰۷

جدول شماره ۱۰- توصیفی مقایسه فراوانی و درصد فراوانی جهت بررسی میزان توجه به مؤلفه‌های تعامل انسان با حیوانات در سبک زندگی دینی در سریال‌های خانوادگی ماه رمضان سیمای جمهوری اسلامی

شاخص	فراوانی مورد مشاهده	فراوانی مورد انتظار	باقیمانده
نگهداری از حیوان	۲	۰,۲	۰,۰
بهره‌گیری از حیوان	۳	۰,۲	۰,۱
حقوق حیوان	۱	۰,۲	-۰,۱
کل	۶		

جدول شماره ۱۱- نتایج آزمون خی دو جهت بررسی میزان توجه به مؤلفه‌های تعامل انسان با محیط زیست در سبک زندگی دینی در سریال‌های خانوادگی ماه رمضان سیمای جمهوری اسلامی

مقدار آماره	سطح معناداری
۶۱,۸۸۲	۰,۰۰۰

جدول شماره ۱۲- توصیفی مقایسه فراوانی و درصد فراوانی جهت بررسی میزان توجه به مؤلفه‌های تعامل انسان با محیط زیست در سبک زندگی دینی در سریال‌های خانوادگی ماه رمضان سیمای جمهوری اسلامی

شاخص	فراوانی مورد مشاهده	فراوانی مورد انتظار	باقیمانده
محیط زیست	۲۵	۸,۵	۱۶,۵
آب و هوا و خاک حاصلخیز	۱	۸,۵	-۷,۵
درختکاری و جنگل‌ها	۷	۸,۵	-۱,۵
فضای سبز و مراتع	۱۷	۸,۵	۸,۵
باد و باران	۱۱	۸,۵	۲,۵
نهرها و دریاها	۱	۸,۵	-۷,۵
راهها و جاده‌ها	۰	۸,۵	-۵,۵
مواد سوختی	۳	۸,۵	-۵,۵
گردشگری و دیدار شگفتی‌های تاریخی و طبیعی	۳	۸,۵	۱۶,۵
کل	۶۸		

جدول شماره ۱۳- نتایج آزمون خی دو جهت بررسی میزان توجه به آئین‌ها، سنت‌ها، ماه‌های قمری و ... در سریال‌های ماه رمضان سال ۹۷

مقدار آماره	سطح معناداری
۲۰,۴۸۰	۰,۰۰۰

جدول شماره ۱۴- توصیفی مقایسه فراوانی و درصد فراوانی جهت بررسی میزان توجه به آئین‌ها، سنت‌ها، ماه‌های قمری و ... در سریال‌های ماه رمضان سال ۹۷

شاخص	فراوانی	درصد مورد انتظار	باقیمانده
روزهای ماه قمری	۳۸	۶۳,۵	-۲۵,۵
سنت‌ها و آئین‌ها	۸۹	۶۳,۵	۲۵,۵
کل	۱۲۷		

فهرست منابع

- کرایب، یان. (۱۳۹۵). "نظریه اجتماعی کلاسیک: مقدمه‌ای بر اندیشه مارکس، وبر، دورکیم، زیمل"، ترجمه شهناز مسمی‌پرست، تهران: نشر آگه.
- کلهر، کامبیز. و نصیری، زهره. (۱۴۰۱). "تقویت آموزه‌های دینی دانش‌آموزان جهت پیشگیری از رفتارهای پرخطر با رویکرد سبک زندگی اسلامی"، هفتمین کنفرانس ملی رویکردهای نوین در آموزش و پژوهش، محمودآباد.
- گلی، عطیه. (۱۳۹۶). "بررسی مقایسه‌ای میزان تأثیر رادیو و تلویزیون بر سبک زندگی دینی در شهرهای مشهد و نیشابور"، چهارمین همایش بین‌المللی مدیریت رسانه، تهران.
- گیدنز، آنتونی. (۱۳۹۳). "تجدد و تشخص: جامعه و هویت شخصی در عصر جدید"، ترجمه ناصر موفقیان، تهران: نشر نی، چاپ نهم.
- Bayani, F. & Serajzadeh, S.H. (2022). "Islamic fundamentalism as a lifestyle? A sociological study of Islamic fundamentalism among Sunni Kurds of Iran", *British Journal of Middle Eastern Studies*, 1-19.
- Demler, O.V., Paynter, N.P. & Cook, N.R. (2015). "Tests of calibration and goodness-of-fit in the survival setting", *Statistics in medicine*, 34(10), 1659-1680.
- Giddens, A. (2020). "Modernity and self-identity: Self and society in the late modern age", in the new social theory reader (pp. 354-361). Routledge.
- Gottfredson, M.R. (2021). "Modern control theory, lifestyle, and criminal victimization", *Revitalizing Victimization Theory*, 56-76.
- Lubowiecki-Vikuk, A., Dąbrowska, A. & Machnik, A. (2021). "Responsible consumer and lifestyle: Sustainability insights", *Sustainable production and consumption*, 25, 91-101.
- Stemler, S.E. (2015). "Content analysis. Emerging trends in the social and behavioral sciences: An Interdisciplinary", *Searchable, and Linkable Resource*, 1-14.
- افشانی، سیدعلیرضا، رسولی‌نژاد، سیدپویا، کاویانی، محمد. و سمیعی، حمیدرضا. (۱۳۹۳). "بررسی رابطه سبک زندگی اسلامی با سلامت اجتماعی مردم شهر یزد"، *دوفصلنامه مطالعات اسلام و روانشناسی*، ۸(۱۴).
- حسینیان، غزاله، بنی‌هاشمی، سیدمحسن. و سبحانی، عبدالرضا. (۱۴۰۰). "تقابل فرهنگی و دینی محتوای برنامه‌های غذایی ماهواره‌ای با اصول سبک زندگی تغذیه‌ای ایرانی-اسلامی"، *دو فصلنامه دین و ارتباطات*، ۲۸(۵۹).
- خرمیان، سیده‌زهرا، خواجویی بازمانده، علی، نامجو، حسین. و خیاطی، محمد. (۱۴۰۱). "بررسی الگوی تربیت دینی در سبک زندگی امام سجاد (ع)"، *پانزدهمین کنفرانس بین‌المللی روانشناسی، مشاوره و علوم تربیتی*.
- خسروی‌ان چترودی، حمیده. جدیدی محمدآبادی، اکبر. (۱۴۰۱). "نقش تربیت اسلامی بر سبک زندگی سالم با تأکید بر دیدگاه مقام معظم رهبری"، *پنجمین همایش بین‌المللی روانشناسی، علوم تربیتی و مطالعات اجتماعی، همدان*.
- طباخی‌مقانی، جواد. (۱۳۹۶). "رسانه، سبک زندگی و ترجیحات سیاسی شهروندان در تهران"، *کنفرانس سالانه پژوهش در علوم انسانی و مطالعات اجتماعی، تهران*.
- عبیدی، فاطمه. (۱۳۹۱). "بررسی تأثیر استفاده از رسانه‌های جمعی بر سبک زندگی"، *پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرمسار، دانشکده ادبیات و علوم انسانی*.
- عرب کنگان، الهه. (۱۳۹۹). "تأثیر سبک زندگی قرآنی در تمدن سازی نوین اسلامی از منظر آیات و روایات"، *پایان نامه کارشناسی ارشد رشته الهیات و معارف اسلامی، دانشگاه علوم و معارف قرآن کریم، دانشکده علوم قرآنی زاهدان*.
- علی‌زاده، رقیه. (۱۴۰۱). "شاخص‌های تربیت پویا در پرتو سبک زندگی اسلامی"، *اولین کنفرانس بین‌المللی دین، معنویت و سبک زندگی، تهران*.
- فتحی، سعیده، بیان‌فر، فاطمه. و فتحی، عاطفه. (۱۴۰۱). "بررسی تأثیر مصرف سریال‌های شبکه نمایش خانگی بر سبک زندگی دینی با نقش میانجی جوعاطفی خانواده"، *پنجمین کنفرانس بین‌المللی فقه، حقوق، روانشناسی و علوم تربیتی در ایران و جهان اسلام، تهران*.
- فخرائی، سیده سوسن. و شکی، محسن. (۱۴۰۱). "بررسی سبک زندگی دینی و معنوی مبتنی بر اندیشه‌های مقام معظم رهبری"، *اولین کنفرانس بین‌المللی دین، معنویت و سبک زندگی، تهران*.

Reflection of Religious Lifestyle in Ramadan Family Series (Case Study of Channels 1, 2 and 3)

Alimohammad Movahedi Matin, Seyedmohammad Dadgaran, Mohammadreza Rasoli

Abstract

The aim of this study was to identify how religious style is reflected in Ramadan family series with a combined approach. The statistical population in the qualitative section includes experts in the field of lifestyle and media, including university professors, seminarians, managers and officials of the national media, and in the quantitative part, the statistical population includes all serials broadcast in the month of Ramadan in 1397 from channels one, It is two and three. Qualitative findings of the study indicate that the type of cover, religion, Islamic moral relations, self-control, helping others, paying attention to economic values with forgiveness and helping others, forgiveness, honesty, cooperation, the effects of actions, resorting to Imams, reliance on God, hope, family, mercy, respect for orphans, piety, moderation and adherence to moral values are components of the religious lifestyle that are more important in the family series of the Islamic Republic TV during Ramadan. They are located. Quantitative findings also showed that clothing and clothing, eating and drinking, housing and living facilities and sleep and wakefulness have the highest percentage among the components of human interaction with themselves in religious lifestyle.

Keywords: TV, national media, lifestyle, family series, Ramadan.